

Praktiska och digitala verktyg som stöd för språk- och kunskapsutveckling

Mara Haslam, Ph.D.

Lite teori om andraspråksinlärning

- Det finns två olika kompetenser som elever måste utveckla under skolgången:
 - BICS (Basic Interpersonal Conversation Skills)
 - CALP (Cognitive Academic Language Proficiency)
- BICS kommer relativt snabbt efter att en elev anländer skolan.
- CALP utvecklas under cirka 5-6 år.
- Många elever tycks klara skolspråket för att de kan samtala (BICS), men att kunna göra akademiska uppgifter behöver mycket djupare förmåga.

Lite teori om andraspråksinlärning

- Men! Det finns inte tid för elever att studera svenska under 5-6 år när det finns så mycket som de behöver klara i skolans ämnen.
- Dessutom måste elever jobba med kognitivt utmanande material samtidigt som språkutvecklingen pågår för att kunna utveckla CALP.
- Det behövs ett arbetssätt och jobba med språk och ämnet samtidigt!
- SIOP model
 - 8 områden som kan hjälpa dig och eleverna under SKUA-lektioner

Principer för SKUA

- För att hjälpa elever med svenska som sitt andraspråk i skolkontexten kan vi jobba utifrån de här perspektiven samtidigt:
 - Språk
 - Innehåll (d v s ämnet)
 - Strategier

The SIOP Model

- 8 områden som kan hjälpa eleverna och dig under ämneslektioner.
- En sammanfattning finns i häftet. Jag förklarar bara två idag: begriplig input och målsättning

Exempel historielektionsplaneringen

- Börja med ett foto på Nelson Mandela. Fråga eleverna om och vad de har hört talas om honom tidigare.
- Elever läser texten från läromedlet om apartheid (finns i häftet).
- Elever använder webben att lära sig mer om orsakerna till apartheid, i arbetet i grupper.
- I tvärgrupper presenterar eleverna för varandra orsaken till apartheid, som de lärt sig om.
- Varje elev skriver en reflektion om rasism i Sverige och hur det liknar eller inte liknar apartheid i Sydafrika.

- Hur kan vi förbättra lektionsplaneringen enligt SIOP model?

Exempel text

- Titta på exempeltexten.
- Vilka historiska begrepp eller idéer skulle vara svåra eller viktiga för eleverna?
- Vilka språkliga företeelser skulle vara svåra eller viktiga för eleverna? (ord, fraser, meningsbildning, textstruktur osv)

Ett textutdrag från: Perspektiv på historia 1b, Gleerups, s. 433

Det är den 11 februari 1990. Utanför fängelset i Paarl, cirka sex mil från Kapstaden, myllrar det av folk, mest svarta män och kvinnor, som klänger mot stängslet och klättrar upp i träden runtomkring. Många timmar har de väntat på Nelson Mandela, som under 27 år hållits fängslad av den vita regimen i Sydafrika. Och till slut kommer han ut genom fängelsegrinden, en högvuxen man med gråvitt hår. Han reser sin knutna näve inför folkmassan, som applåderar, hurrar och gråter av glädje.

Sedan lång tid tillbaka hade vita invandrare haft makten i Sydafrika och inrättat ett system av stadgat rasförtryck, så kallad apartheid. Enligt apartheidpolitiken skulle raserna skiljas åt och få olika rättigheter i samhället. Svarta och vita fick inte gifta sig med varandra, de fick inte bo i samma områden och de svarta hade ingen rösträtt. Barnen fick gå i speciella skolor med jättestora klasser där de bara fick lära sig det allra enklaste. Många svarta protesterade mot diskrimineringen och i Sharpeville 1960 blev 69 demonstranter skjutna av polisen. Efter detta förbjöd regeringen alla partier med rötter i ursprungsbefolkningen.

Ett textutdrag från: Perspektiv på historia 1b, Gleerups, s. 433

Nelson Mandela var ordförande i African National Congress (ANC), som ända sedan 1920-talet arbetat för de svartas rättigheter. Efter Sharpeville dömdes han tillsammans med många andra svarta politiker för förräderi mot nationen. De skickades till Robben Island, där skulle de få tillbringa resten av sitt liv och tvingas arbeta hårt i stenbrotten.

Under åren efter 1960 blev situationen allt svårare för de svarta i Sydafrika. Utanför städerna växte stora slumområden upp där man med knapp nöd kunde försörja sig. Särskilt bland de unga växte det fram en upprorisk anda. Sommaren 1976 inträffade händelsen i Soweto, då polisen sköt rakt in i den demonstrerande folkmassan. Under protesterna mot detta fängslades tusentals människor, många utsattes för tortyr och dödades i fängelserna. Ändå fortsatte strejker och demonstrationer under hela 1980-talet samtidigt som den internationella opinionen mot apartheidregimen växte sig allt starkare.

Ett textutdrag från: Perspektiv på historia 1b, Gleerups, s. 433

Till slut insåg en del vita politiker att situationen måste förändras. Bakom kulisserna pågick kontakter med det förbjudna ANC och dess legendariske ledare Nelson Mandela. Fastän han var sjuttio år gammal och i flera decennier suttit i fängelse kunde han diskutera med sina motståndare och stå fast vid sina åsikter. Det var han och hans anhängare som tog över när han blev fri från fängelset. År 1994 fick alla sydafrikaner rösta, ANC vann valet och Nelson Mandela blev president i den nya staten.

Historiska begrepp och idéer

- Sydafrika och städerna Sharpeville, Kapstaden, Paarl, Robben Island
- Apartheid
 - Separering av vita och svarta människor
 - Svarta människor fick inte rösträtt eller bra utbildning
 - Började “sedan lång tid tillbaka”
 - Fortsätt tills 1994

Språkliga företeelser

- Ord/fraser: myllrar, med knapp nöd, stadgat
- Meningsstruktur: "Fastän har var sjuttio och i flera decennier suttit i fängelse"
- Textstruktur: börjar med en berättelse, sedan förklarar bakgrunden och berättar historien

Begriplig input (comprehensible input)

- En viktig faktor för bra språkinlärning är begriplig input
 - Input: när man lyssnar på eller läser språk
 - Begriplig: man förstår hur mycket som helst av språket man hör eller lyssnar på
- Hur kan läraren göra inputen begriplig?
 - Språket är anpassat till elevernas nivå – t.ex. längre pauser, ordförråd, osv. i + 1
 - Använda olika sätt att kommunicera så som kroppsspråk, gester, bilder, osv.

Målsättning

- Sätta mål inom tre områden:
 - Språk
 - Innehåll
 - Strategier
- Till exempel:
 - Språk: Eleverna kan använda särskrivningsregler för att förstå information från en läsning.
 - Innehåll: Eleverna kan läsa en text om apartheid från boken och använda viktiga begrepp från texten i en egen reflektion.
 - Strategier: Eleverna kan använda källkritik för att utvärdera information från olika webbsidor om apartheid.

Förbättrad lektionsplanering

- Börja med ett foto av Nelson Mandela. Fråga eleverna om de har hört talas om honom förut och i så fall vad. **Skriv elevernas svar på tavlan.**
- **Undervisa vissa viktiga begrepp från läsningen. Visa en gloslista för eleverna på Powerpoint när de läser.** Eleverna läser därefter texten från läromedlet om apartheid (finns i häftet)
- **Demonstrera framför klassen hur man kan analysera en webbsida med källkritik.** Eleverna använder webben för att lära sig mer om orsakerna till apartheid i grupper. **Eleverna skriver det som de hittar i en matris, förberedd av läraren.**
- I tvärgrupper presenterar eleverna för varandra orsaken till apartheid som de lärde sig om **med hjälp av matrisen.**
- Varje elev skriver en reflektion om rasism i Sverige och hur det liknar eller inte liknar apartheid i Sydafrika.

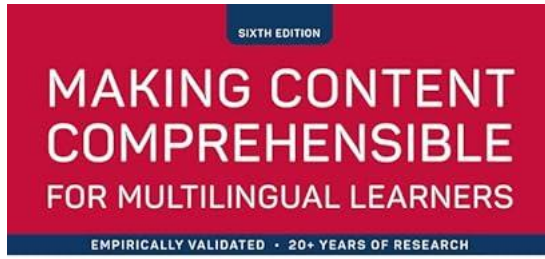
Vad föreslår ChatGPT för förbättringar?

Vad föreslår ChatGPT för återkoppling?

- DjurKonventionen
- Alla Djur har samma rättigheter
- Ingen Djur ska diskrimieras
- Varje Djur rätt överla vttveckal
- Alla Djur har rät till namn och ettlad
- Djur ska inte skilas färödrarna mot deras vilja
- Alla Djur skyddas fysiskt och psykiskt
- Våld
- ett Djur bra hund
- (Elevtext från Halleson och Visén, 2018)

Sammanfattning – SKUA

- Sätt språk- och strategimål tillsammans med innehållsmål för lektioner.
- Använd många och olika sorters information i klassen, inklusive begriplig språk, kroppsspråk, visuell information, osv.
- ChatGPT kan hjälpa till, både med lektionsplanering och återkoppling till elever.

Echevarría, et al. (2023). Making Content Comprehensible for Multilingual Learners. Pearson.

<https://www.cal.org/siop>

Jana
ECHEVARRÍA

MaryEllen
VOGT

Deborah J.
SHORT

Katie
TOPPEL

Det är den 11 februari 1990. Utanför fängelset i Paarl, cirka sex mil från Kapstaden, myllrar det av folk, mest svarta män och kvinnor, som klänger mot stängslet och klättrar upp i träden runtomkring. Många timmar har de väntat på Nelson Mandela, som under 27 år hållits fängslad av de vita regimen i Sydafrika. Och till slut kommer han ut genom fängelsegrinden, en högvuxen man med gråvitt hår. Han reser sin knutna näve inför folkmassan, som applåderar, hurrar och gråter av glädje.

Sedan lång tid tillbaka hade vita invandrare haft makten i Sydafrika och inrättat ett system av stadgat rasförtryck, så kallad apartheid. Enligt apartheidpolitiken skulle raserna skiljas åt och få olika rättigheter i samhället. Svarta och vita fick inte gifta sig med varandra, de fick inte bo i samma områden och de svarta hade ingen rösträtt. Barnen fick gå i speciella skolor med jättestora klasser där de bara fick lära sig det allra enklaste. Många svarta protesterade mot diskrimineringen och i Sharpeville 1960 blev 69 demonstranter skjutna av polisen. Efter detta förbjöd regeringen alla partier med rötter i ursprungsbefolkningen.

Nelson Mandela var ordförande i African National Congress (ANC), som ändå sedan 1920-talet arbetat för de svartas rättigheter. Efter Sharpeville dömdes han tillsammans med många andra svarta politiker för förräderi mot nationen. De skickades till Robben Island, där skulle de få tillbringa resten av sitt liv och tvingas arbeta hårt i stenbrotten.

Under åren efter 1960 blev situationen allt svårare för de svarta i Sydafrika. Utanför städerna växte stora slumområden upp där man med knapp nöd kunde försörja sig. Särskilt bland de unga växte det fram en upprorisk anda. Sommaren 1976 inträffade händelsen i Soweto, då polisen sköt rakt in i den demonstrerande folkmassan. Under protesterna mot detta fängslades tusentals människor, många utsattes för tortyr och dödades i fängelserna. Ändå fortsatte strejker och demonstrationer under hela 1980-talet samtidigt som den internationella opinionen mot apartheidregimen växte sig allt starkare.

Till slut insåg en del vita politiker att situationen måste förändras. Bakom kulisserna pågick kontakter med det förbjudna ANC och dess legendariske ledare Nelson Mandela. Fastän han var sjuttio år gammal och i flera decennier suttit i fängelse kunde han diskutera med sina motståndare och stå fast vid sina åsikter. Det var han och hans anhängare som tog över när han blev fri från fängelset. År 1994 fick alla sydafrikaner rösta, ANC vann valet och Nelson Mandela blev president i den nya staten.

(Från Perspektiv på historia 1b, Gleerups, s. 433)